

hes kölcsönök kamatja, amazok tulajdona s gazdájával együtt végzett munkája is amazok részére gyümölcsözők. Ugyanezért tehát nem mulaszthatjuk el b. Kemény Gábor földmivelési miniszter urnak hazafiui elismerésünket kifejezni azon újabb hasznos intézkedéséért, melylyel, a jelzett visszasságokat megszüntetendő, elrendelte, hogy ugy az erdei munkák, mint az erdei bérföldek, a kincstár különbeni érdekének teljes megóvásával maguknak a községeknek adassanak ki.

Egy felvidéki erdész.

Vidéki levél.

I.

Himód, 1881. márczius 25.

Tekintetes Szerkesztő Ur! Az „Erdészeti Lapok“ folyó évi II-ik füzetében „A magyar erdők óriási és aggastyánai érdekében“ PISO Cornél ur által hozott érdekes közleményt, és a tekintetes szerkesztőség által ezen ügyre vonatkozó biztató megjegyzést olvasván — feltettem magamban, hogy a mi vidékünkön is bemutatok ezen soraim utján egypár agg óriást, annyival is inkább, mert bátran állithatom, hogy a mi vidékünkön éppen a kezelésemre bizott himódi erdő az egyetlen, melyben még agg óriások fordulnak elő. Meg kell azonban jegyeznem előre, hogy az én bemutatandó két óriásom sem történeti nevezetességgel, sem pedig rendkívüli öregségök daczára ép egészséggel nem dicsekedhetnek; hanem ő rajtok csakugyan meglátszik, hogy tisztességes fák lehettek talán már akkor is, midőn Árpád apánk népével a magyar földet elfoglalta!

Azt mondtam, hogy az én óriásim nem birnak történeti nevezetességgel, de azért az egyik mégis hirneves fa, a menyenyiben azt, még idáig minden uraságunk, és különösen az előbbi, és jelenlegi bibornok herczeg Primás ur ő eminenciája, valamint jelenlegi püspökünk és kegyelmes uraságunk Zalka

János ur ő nagyméltósága is megtisztelték magas látogatásukkal, nem számítva sok más itt megfordult uri látogatót.

Az én óriásomat a nép „püspöki fának“ keresztelte, a miből szinte látható, hogy ő kigyelme tekintély az őt környező rokonok közt, és csak a jó Isten tudja mennyi és mily korú fiai, unokái, és dédunokái állanak a himódi erdőben, elkezdve a természet tenyésztette 4—500 éves ép egészséges óriási tölgyektől le egész a boldogult atyám és elődöm, ugy szerény önmagam által tenyésztett, szép fiatal tölgyek és gyenge csemetéig. De legyen elég ennyi a feldicsérésből, és most már áttérek óriásimnak tulajdonképi bemutatására, ítéljen a tisztelt szakközönség a felett — megérdemelték-e a reájok pazarolt dicséretet vagy sem?

A „püspöki fa“ a Csalános nevű erdőrészben áll — körülete mellmagasságban 7.₂ méter, a mi 2.₃ méter átmérőnek felel meg. A törzs magassága a legalsó oldalágig 9 méter, az elágazott törzsrész 14 méter és így az egész magasság a hegyéig teszen 23 métert. Ágazata a törzshöz aránylag kevés, de vastag ágakból áll; galyágai már nagyon gyérek. A legalsó oldalág kivétel a többi közül, mert ez önállóan is tekintélyes fa lehetne, a mennyiben alsó átmérője meghaladja a 0.₈₀ métert, de csonka és hosszúsága csak 8 méter, kevés galyforma ágazattal. A fa a mint már előre is kijelentém, nem egészséges; mert ember emlékezet óta odvas lévén, oduja északkeletnek földszint nagy nyilással bir. Az odu azonban nem nagy terjedelmű; de a fa valószínűleg végig vöröspudvás, mert az alsó ágon felül szintén három kisebb odu van, a melyekben 1879. év nyarán mindegyikben egy-egy méhraj tanyázott. Tömör-köbtartalma ezen fának, odvas volta miatt nehezen számítható ki ugyan, de a mennyire hosszabb helybeli gyakorlatom segélyével számítom — köbtartalma 75—80 köbméter körül áll. Természetesen ez mind tüzi fa, még pedig az is rosz tüzifának mondható, mert tudvalévő dolog, hogy a vén kocsányos tölgyfa még egészséges állapotban is inkább csak jó szenet, de jó tüzifát nem ad.

150 lépésre a püspöki fától a Csalános szélben „hármashatáron“ áll egy másik óriás. Ez nem bir hirnévvel; azért

részemről mégis legalább oly tekintélyesnek tartom, mint a püspöki fát, és úgy hiszem, bármely szakértő tegyen is összehasonlítást ezen két fa között — egyet fog érteni velem abban, hogy a hármas határ fája, óriás szép, egyenes és magas növéseivel messze túlhaladja a püspöki fát, átmérőben pedig, mint a méretek összehasonlításából látható, nem sokat enged néki. De lássuk ennek is méreteit:

Alsó, mellmagasságu körülete teszen 6.50 métert, a mi 2.08 méter átmérőnek felel meg. Törzse az elágazásig 15 méter, az elágazáson felül pedig koronája a legfelső hegyéig 16 méter és így összes magassága 31 méter.

Megjegyzendő ezen fáról, hogy távolról nézve, mindenki ép, egészséges fának tartaná; de már hozzá közeledve szintén feltűnő nagy oduja van. Az odvas rész azonban ennél a földszintől számítva csak 2 méter magasságig terjed; azon felül kemény vörös pudva, és ha gyakorlatom nem csal 4—5 méter magasságtól felfelé már nagyrészt egészséges. Ezen fa köb-tartalma, miután nem annyira odvas, mint az előbb nevezett — könnyebben is kiszámítható, és én a méretekhez hozzá számítva a vastagabb ágfát — köb-tartalmát 90—95 köbméterre számítom, mert dús koronája sok vastag ágfát adhat.

Tudósításomban idáig csupán két óriásommal foglalkoztam, pedig ezek csupán csak rendkívüli agg koruk és vastag méreteik által tűnnek ki, a mi a Csalánosban álló tölgyeknél majdnem kivétel nélkül így van, lévén azok többnyire rendkívül vastag méretűek, de egyszersmind abban is megegyeznek a két bemutatottal, hogy kisebb-nagyobb mértékben vagy vöröspurzsásak vagy éppen odvasok. Különben a nevezett Csalánosban jelenleg csak szórványosan állanak az agg tölgyek, körülvéve a vizenyős helyeken éger (*Alnus Glutinosa*) és kőrisfa csemetékkel, a magasabb helyeken pedig juhar (*Acer campestre*), gyertyán- és kőrisfa utánnövés áll a fenmaradt ős tölgyek körül. Világosan kivehető ezen erdőrészen, hogy az, az ős időben jó, mérsékelt nedves talajjal birhatott, és csak később bekövetkezett gyakori áradások folytán posványosodott el annyira, hogy az a tölgy igényeinek már tovább meg nem felelén, az itt, a magasabb fekvéseket kivéve, nagyjából kihalt,

helyet adván az árvizek által ide össze hordott magból kelt égerfának, mely itt az uralkodó fanem. Bizonyítja ezen utóbbi feltevésemet az is, hogy a „Papkert“ nevű erdőrészben, mely közvetlen a Répcze partján terül el, különben pedig a Csalános tőzsomszédságában fekszik, a Répcze kiöntései a Papkertre nézve ép a Csalánossal ellenkező hatással voltak, a mennyiben amannak talaját, mint az itt nyitott homokgödrökből látható, 1—2 méter mélységben homokkal töltötték meg. Ezen homoköntés felett aztán idők teltevel újabb öntések, és a később keletkezett tölgyállab korhadéka és lombhullása által gazdag televényréteg képződött, mely az itteni jelenleg 4—500 éves és még aránylag jó záratu — majdnem tiszta tölgyállab árnya alatt most is elég gazdag. Ezen erdőrészben aztán már nem agg, rokkant, hanem ép egészséges óriások állanak, mert itt számos 100—120 centiméter mellmagassági átmérőjű és 30—35 méter magas tölgyek találhatók, melyeknek törzsfája kizárólagos erős méretű és kitűnő minőségű vízi épületfát szolgáltat, vastagabb ágfájából pedig igen jó gazdasági épületfa válik.

Hogy különben ezen „Papkert“ erdőrészben a jelenlegi állab létezése óta is mennyire emelkedett a talaj a folytonos vizöntések által, erre például csak azt hozom fel, hogy az 1879-ik év tavaszán egy kitűnő erős tölgyet mint mintapéldányt ásattam ki gyökeréből, melynek tuskó helyéből egy fennálló ember alig látszott ki; holott a Csalánosban és annak környékén hasonló nagy fák tuskó helyei alig fél oly mélyek.

Most, miután óriásimat bemutattam, legyen szabad egy különlegességet is bemutatni: Ugyan a himódi erdőnek „Bodzás“ nevű részén áll egy tölgy — ez a többiek közül rendkívüli alakja által válik ki; ugyanis közvetlen a földszint a fa egy 8.15 méter körületű golyót képez 2 méter magassággal — ezen golyó aztán egy két águ törzsnek szolgál alapul, oly formán, hogy az egyik (nyugot felőli) törzs a golyónak közepéből lévén kinőve, a másik (kelet felőli) törzs pedig a golyón kívül áll úgy, hogy ha ezen utóbbi törzset eltávolítanók, a másik törzs óriási bunkójával igen hasonlít egy nagy mesebeli óriás buzogányához; mely hasonlítás úgy hiszem any-

nyival inkább találó, mert a nagy bunkó közepéből kinőtt nagyobb és tulajdonképi törzsnek alsó átmérője csak 0.85 méter, holott a bunkó átmérője 2.60 métert teszen. A bunkón álló főtörzs szép, egészséges jó épületfát szolgáltatató fa, 20 méter magassággal.

Záradéku! legyen szabad még jelentenem, hogy a sopronmegyei közigazgatási bizottság folyó hó 11-én tartott gyűlésén volt az első erdőtiszti meghiteltetés, be lévén pedig jelentve a nagyméltóságu győri püspökség sopromegyei erdőtiszti személyzetén kívül — más senki!

Mi azt hittük, hogy a megyénkbeli többi uradalmak erdőtisztjeivel fogunk a felesketésnél találkozni, de nagy meglepetésünkre mi bizony csak kettecskén valánk.

Igy áll ez különben az erdőőr személyzetre nézve is, mert tudtomra legalább a kaposvári járásban szintén csak a győri püspökség erdőőrei és a mi erdőhivatalunknak alárendelt pápcai Prépostság páli erdőőre tették le az 1879. évi XXXI. t.-cz. 38. §. szerinti esküt. Tehát itt nem a hatóságok, hanem az illető erdőbirtokosok, illetve azoknak képviselői gátolják a törvény szerinti eljárást.

Ziegelhoffer Mihály,
győri püspöki pagonyerdész.

II.

Bugojno, (Bosznia) 1881. ápril 9-én.

Tekintetes Szerkesztő Úr! Az igaz, hogy későn váltom be adott szavamat az itteni (bosnyák) erdészeti viszonyok ismertetését illetőleg, — de „a mi halad el nem marad“, mondja a közmondás, s így én is halasztva bár, de mégis eleget akarok tenni a hozzám kötött igényeknek és közel 4 havi ittlétem után valahára életjelt adni magamról.

Helm Gyula főerdész ur, földim és boszniai szaktársam megelőzött ugyan, de tekintve azt, hogy ő már 1878. óta működik e mindennel (csak szép állabokkal nem) bővíben megáldott új hazában, nem vehetem neki azt rossz néven, sőt ellenkezőleg örülnöm kell annak, miszerint nálamnál tapasztaltabb és szakavatottabb erő ismertette az itteni erdészeti viszonyokat legelébb.

Hogy én mért nem fogtam közleményem megírásához előbb, annak egyrészt oka abban rejlik, hogy nem voltak még kezemenél a szükséges adatok, másrészt pedig abban, hogy mink, t. i. a kezelő erdészek az itteni erdőgondnoksági kerületek roppant kiterjedésénél és szakgatott helyzeténél fogva, annyira túl vagyunk halmozva munkával, hogy bizony még a nagymérvű hivatalos levelezési teendőket is alig győzzük, és sokszor utalva vagyunk az éjjeleket is ezen célra felhasználni.

Egy példa jobb felvilágosítással szolgálhat, mint a sok bizonyítgatás szavakban. Hadd szóljanak a tények és számok.

Az általam kezelt erdőgondnokság magában foglal két politikai kerületet, t. i. a bugojnóit és prozorit, korántsem kell azonban egy boszniai politikai kerületet egy magyar felvidéki szolgabirói járással azonosítani, de még csak összehasonlítani sem, mert míg egy szolgabirói járás minálunk 6. legfeljebb 10 négyszögmérföldre kiterjed, addig egy boszniai politikai kerületnek legcsekélyebb kiterjedése 20—25 négyszögmérföld, a bugojnói kerület meghaladja a 45 □ mfdet, a prozori lehet 25, a bugojnóiban van 3 város, 32 község 174 faluval, a prozoriban 1 város, 12 község 45 faluval. Ezen falvak igen csekély kivétellel a hegyszorosokban, hegyhátaikon és fennsíkokon szétszórva terülnek az erdőségek közepette, mely utóbbi körülmény, a mint ezt tisztelt szaktársaim, kik hasonló viszonyok között működnek vagy működtek, igen jól tudják, felette megnehezíti a helyes erdőkezelést és temérdek munkával halmozza el a kezelő erdészt, kire még a védelmi és műszaki segédmunkálatok egy része is háramlík, a mennyiben egy ily roppant kerületben, minő pl. az enyém, rajtam kívül csak 1 (mondd egy) erdővéd és 7 (hét) kerülő van alkalmazva.

Hozzájárul ahoz még azon különös viszony, hogy itt minden, a mi az erdő, liget, legelő és havas nevét viseli, a boszniai kincstáré, és hogy ezen birtok roppant szolgálmányokkal van terhelve, melyek átokként nehezdednek különösen az erdőállományra és évtizedekig lehetetlenné teszik a rendszeres, okszerű erdőüzem létesítését. Ilyen szolgálom a faizási, mely a fekü és hullafától kezdve az ép, egészséges épület és

szerszámfáig kiterjed, továbbá a legeltetési, mely télen-nyáron szabad pusztitást enged a százezerekre menő kecske- és juhállománynak, nemkülönbén a szabad szén- és mészégetés.

És ezen szolgálmányok mind törvényileg biztosított jogosultsággal birnak, a mint ezt majd a boszniai erdőtörvény közlése alkalmával, melyet legközelebb bemutatni szándékom, be fogom bizonyítani.

Mielőtt az itteni erdészeti viszonyok tüzetesebb fejtegetésére, továbbá a bosznia-hercegovinai erdők leírására áttérnék, legyen szabad közelebről a boszniai és hercegovinai államerdők 1881-ik évi költségvetését bemutatnom, mely ugy hiszem egyelőre elegendé fogja az igazgatási és kezelési viszonyokat nagyjából megvilágítani.

A midőn Tekintetes Szerkesztő Urnak becses elnézését kérném, azon igérettel zárom be szerény soraimat, miszerint legközelebb (de nem 4 havi időköz után) ugy az ígért erdőtörvény, mint a kezelésre és üzemre vonatkozó többi adatokat becses rendelkezésére fogom bocsátani.

Seide Miksa, cs. és k. erdész.

Pályázat erdészeti növénytanra.

Az „Országos Erdészeti-Egyesület“ pályázatot nyit egy általános erdészeti növénytanra, melynek az alap- és segéd tudományok megfelelő mértékben való felvétele mellett tartalmazni kell a magyar birodalomban honos erdei fák és cserjék, s illetőleg az erdészeti tekintetben figyelemre méltó összes növények leírását.

A pályamű az „Országos Erdészeti-Egyesület“ alapszabályaiban 70—78. §§. alatt foglalt határozatoknak van alávetve, s díja az egyesület Deák Ferencz alapítványából 200 arany, 1100 frt értékkel.